



Judicium Philippi Melanthonis de controversia coenae Domini. : scriptum ad principem quendam electorem. Cum necessarijs annotationibus, ijsdemq[ue] veris & pijs.

<https://hdl.handle.net/1874/423838>

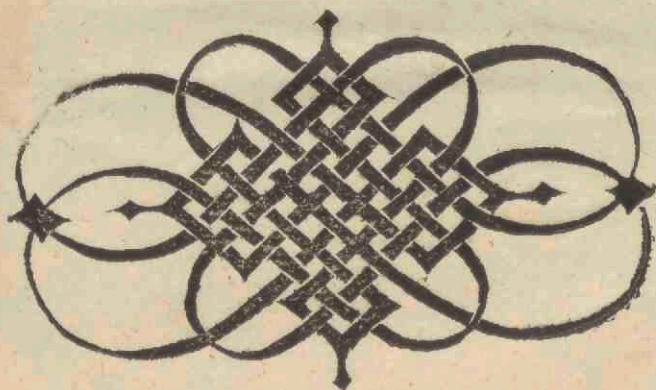
82
5

I V D I C I V M
P H I L I P P I M E
L A N T H O N I S D E C O N T R O V E R S I A
C O E N A E D O M I N I



S C R I P T V M A D P R I N C I P E M
quendam Electorem.

Cum necessarijs annotationibus, iisdemq; veris
& pijs.



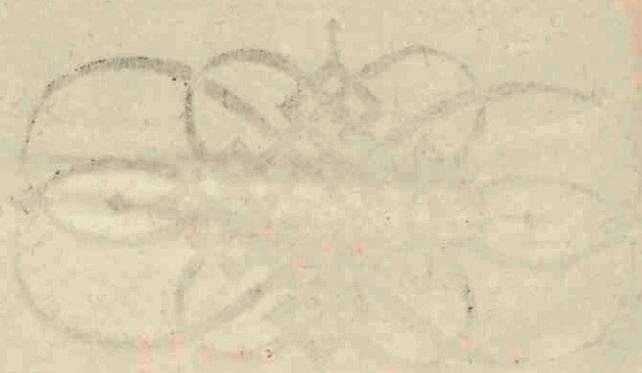
A N N O, 1 5 6 0.

E 4

REV. JOHN W. ...
PRESIDENT OF THE ...
CONFERENCE ...

MINISTERS ...

...



ILLVSTRISSIMO

PRINCIPI ET DOMINO &c. DOMINO CLEMENTISSIMO.

S. D.

ILLustris. & clementis. Princeps: Certissimum est legitima Imperia opus DEi esse clementer conseruantis honestam societatem generis humani. Ideo verum Deum, aeternū Patrem Domini nostri Iesu Christi, creatorem generis humani, colligentem aeternam Ecclesiam voce Euangelij, toto pectore oro, vt Cel. vestra confirmet vires animæ & corporis, & tribuat salutaria consilia, & fœlicem gubernationem. Gaudeo etiam Principem & Dominum patriæ meæ vocatum esse ad agnitionem filij Dei, & recte inuocare Deum, & fouere Ecclesiam Christi: Quem oro, vt vniuersam familiam Principum .N. gubernet & protegat, nec sinat fieri barbaricam vastitatem in patria mea.

Literas Cel. vestrae reuerenter legi, & virum integerrimum Stephanum audiui: Ac mitto Cel. vestrae scriptam responfionem, ac maximè opto, vt teneræ Ecclesiae vbiq; tranquillæ sint: Quam ad rem proderit, si non sinent gubernatores defendi contrarias (A) sententias. Probo igitur consilium Cel. Vest. q; vtriq; parti silentium mandarit. Opto autem vt sapientum Principum consilio & autoritate, aliquando & ex

A 2

aliorum

aliarū(B)gentium Ecclesijs & nostris, pij & eruditi viri
conuocentur, vt de omnib. controuerfijs deliberetur, &
vna consentiens(C) forma doctrinæ vera & perspicua,
sine omni ambiguitate posteritati tradatur. Interea
quantum fieri potest, moderatis(D) cōsilijs coniunctio-
nem nostrarum Ecclesiarum foueamus. Bene &
fœliciter valeat Cel. V. Cal. Nouemb.

Anno 1559.

Celsitudinis vestræ

Seruus

Philippus Melanthon.

Scholia.

S C H O L I A.

(A) CONTRARIAS sententias.) Pium consilium: Vt tranquillæ sint Ecclesiæ, vigeat error: Taceat, aut profligetur etiã Christus.

(B) ALIARVM gentium Ecclesijs.) In quibus scit multos esse Cingianos.

(C) CONSENTIENS forma.) Hoc agitur scz., vt noua conscribatur forma conueniens omnibus, concinnans & inuoluens errores: Vetus forma, Confessio Augustana & articuli Schmalcaldici vel aboleantur, vel corrigantur, vel nouam accipiant interpretationem. Ecquid placet noster Philippus?

(D) MODERATIS consilij.) Secundum hominem, non secundum Christum.

RESPONSIO.

NON difficile, sed periculosum (E) est respondere. Dicam tamen quæ nunc de controuersia illius loci (F) monere possum, & oro filium Dei, vt & consilia, & euentus (G) gubernet. Non dubium est de controuersia Cœnæ, ingentia certamina & bella (H) in toto orbe terrarum secutura esse, quia mundus dat pœnas idolatriæ, & aliorum peccatorum. Ideo petamus, vt filius Dei nos doceat & gubernet.

SCHOLIA.

(E) PERICVLOSVM) Ne totum se prodatur esse Calvinianum.

(F) ILLIVSLOCI) De rei controuersia multa adhuc premit.

(G) CONSILIA ET EVENTVS) Consilium quod sit, paulo post sequitur. Euentus est hactenus, q̄ Lutherani ministri sunt remoti, successerunt Calviniani. Quis gubernarit, piorum esto iudicium.

(H) BELLA.) Nostri non cogunt armis, nisi Cingliani tale quid meditentur.

TEXTVS.

CVM autem vniq; multi sint infirmi & nondum instituti, in doctrina Ecclesiæ, imò confirmati in erroribus. (I) necesse est initio habere rationem infirmorum. Probo igitur consilium illustris. Electoris, q̄ rixantibus vtrinq; (K) mandauit silentium, ne distractio fiat in tenera Ecclesia, & infirmi turbentur in illo loco & vicinia: Et optarim rixatores in vtrâq; parte abesse. (L)

SCHOLIA.

(I) IN ERRORIBVS) Sic vocat etiam doctrinam Aug. Cōf. de Cœna: quâ, quos mox perstringit pius Doctores, ipsi doctrinã tuentur, aduersus Cinglianos.

(K) RIXANTIB. Vtrinq; mandauit.) Nouum genus sapientiæ in Ecclesia Christi, vtriusq; mādare silentium: Noui conatus, simul abigere cōstantes Doctores, defensores veritatis, & magistratu compescere: Et erunt sic omnia noua, mox etiam Augustana Confessio noua.

Cæterum Jeremias & ipse audiebat: Vir rixarum & discordiarum, arguendo idolatriam & peccata populi. Nec patiebatur vero silentium sibi imponi, quod idem et Apostoli fecerunt.

(L) ABESSE) Agnosce, Heshusi, tuum persecutorem.

T E X T V S.

SECUNDO remotis contentiosis, prodest reliquos de vna (M) forma verborum conuenire. Et in hac controuerfia optimum esset retinere verba (N) Pauli: Panis, quem frangimus, κοινωνία ἐστὶ τοῦ σώματος: Et copiose de fructu Coenæ dicendum est, vt inuitentur homines ad amorem huius pignoris, & crebrum vsum: Et vocabulum κοινωνία declarandum est. Non dicit (O) mutari naturam panis, vt Papistæ dicunt: Non dicit vt (P) Bremenses: Panem esse substantiale corpus Christi: Non dicit vt Heshusius, Panem esse verum corpus Christi: sed esse κοινωνίαν, id est, hoc quo fit confociatio cum corpore (Q) Christi, quæ fit in vfu, & (R) quidem non sine cogitatione, vt cum Mures panem rodunt.

S C H O L I A.

(M) FORMA VERBORVM) Nouum & hoc genus concordia, de forma verborum conuenire, vt omnibus de re nondum conueniat, donec & hoc perficiatur, & obtineat error.

Aut veteris illius Arianæ similem concordiam esse volunt, qua inita simili forma verborum, Ariana pars pulchre imponebat parti Orthodoxæ: Et erant nouissima peiora prioribus.

(N) VERBA PAULI.) Cur non etiam Christi? Quia fucum abstergunt, dolum minus admittunt, sophisina detegunt.

(O) NON DICIT MUTARI naturam panis.) Nec verborum naturam dicit mutari, & corpus mentiri, quod nimis violenta interpretatione, vos dicitis.

(P) NON DICIT vt Bremenses.) Cur his non accenset Lutherum? etiam Confessionem Augustanam, Apologiam, Schmalchaldicos Articulos? Attamen nec Bremenses, nec Heshufius, nec Augustana Confessio, Apologia, nec Schmalchaldici articuli, sed Christus de pane dicit: HOC EST CORPVS MEVM, non fantasticum, non figuratum, sed substantiale, verum, quod pro nobis traditum est. Nouum & hoc genus impudentiæ est, Christi verba, cum eiusdem hac interpretatione repudiare, subsannare, ex Ecclesia eijcere. Increpet in te Dominus Satan.

Lutherus vltima confessione sua dicit: Panem esse corpus Christi, naturale, verum: Et Schmalchaldici articuli, quib. ipse subscripsit Philippus, dicunt esse verum corpus Christi. Augustana Confessio, Apologia, quas & aliorum nomine ipse scripsit, dicunt de præsentia corporali, vera, substantiali, veri & viui corporis Christi: Cur non & hos nominatim recenset, quos vere perstringit, & reijcit omnes? Quia non expedit causæ, quam tuetur.

Nec videt hominis vigilantia, se Paulum, quem arripit, Christo interea etiam contrarium facere, non in-
ter-

terpretando per Paulum Christi verba, dum abijcit, sed
verbis Christi verba Pauli re vera opponendo.

(Q) CVM CORPORE CHRISTI) Ergo
corpus Christi etiam adest, secundum verba Christi:
Hoc est corpus meum. Cui nunc magis habēda est fides,
Christo ne, an Philippo? fingenti sua interpretatione,
abesse corpus: Quam falsò affingit A postolo interpreta-
tionem, nusq; hoc dicenti, aut alioqui neganti veram ve-
ri corporis præsentiam, quin astruenti, siue verba spe-
ctes, siue consequentiam: Verba dico, quib. repetit ipsa
Christi verba, dicentis de pane: Hoc est corpus meum:
Consequentiam dico, qua ratiocinamur ex ipso hoc di-
cto: Panis quem frangimus, est communicatio corporis
Christi.

Ergo corpus Christi adest cum pane.

Et ex altero dicto: Qui panem hunc manducat
indigne, reus fit corporis Christi.

Ergo cum pane manducat corpus Christi, siue di-
gne, siue indigne.

Quæ vero consequentia fuerit, secundum Philip-
pum & Calvinum? Panis quem frangimus, est com-
municatio corporis Christi. Qui manducat panem
hunc indigne, reus fit corporis Christi. Ergo corpus
Christi non adest cum pane.

Concludo igitur, si nec verba, nec consequentiæ
verborum loquentium de Coena aliud cogunt, necesse esse
ipsa verba institutionis Christi propriè accipi, nec homi-

B.

nis,

nis, nec angeli vel autoritate, vel aliunde accerfitis rationib., licere in aliud transformari, diuersum præsertim & contrarium: vt quod Christus dicit: Panem, esse corpus suum, ipsi contrà dicant, nequaquã esse eius corpus

(R) IN VSV) Quem hîc pungit Philippus? Solos ne Papistas, & paucos quosdam alios, & non vniuersas nostras ecclesias? Quib. sciens facit iniuriam.

T E X T V S.

ACerrime pugnant Papistæ, & eorum (S) similes, vt dicatur corpus Christi extra tumptionem inclusum esse speciebus panis, aut pani: Et postulant adorationem, sicut Morlinus (T) Brunsvigæ dixit. **Du must nicht sagen Num Num/ Sondern du must sagen was dieses ist/ das der Priester in der Hand hat.** Sarcerius iubet delapsas particulas colligi, & erasa terra comburi. Cum VVormatiæ essemus ante biennium, quæstio ad nos mittebatur ex aula quadam: An corpus Christi descendat in ventrem. (V) Talibus prodigiosis quæstionibus reiectis, vtilius est retineri formam verborum (X) et de fructu recte doceri homines.

S C H O L I A.

(S) EORVM SIMILES) Similiter & hîc sciens facit iniuriam nostris, de inclusione, & est verus Sycophanta.

(T) MORLINVS) En tibi Morline: En Sarceri, idolatræ. Neuter vero Sacramentum extra vsum constituit,

constituit, aut corpus Christi pani veluti carceri includit. Morlinus tantum Metonymiam & tergiuersationem Cinglianorum Tropistarum taxat. Sarcerius spectat irreligiosam tractationem: Vbi hinc tuus iterum candor Philippe?

(V) IN VENTREM) Quid nobis cum ineptijs aliquorum, si non fit iniuria quoque, ei de quo narratur? Viderint autem Cingliani, quas non dico quaestiones, sed egestiones, & nefandas blasphemias, ceu venenatae aranearum ex verbis oris Christi suxerint ipsi, & vomuerint in authorem verborum, Christum.

(X) FORMAM VERBORVM PAULI) Christus forma suorum verborum author prodigiosarum quaestionum. Ecce huius blasphemiae exemplum ex ipso Philippo.

T E X T V S.

Potest inspicere forma (Y) verborum Coenae in examine (Z) Megalburgensi, ubi et commonefactio est de fructu Coenae. Adest filius Dei in ministerio Euangelij, & ibi certo est efficax in credentibus. Ac adest non propter (A) panem, sed propter hominem, sicut inquit: Manete in me, & ego in vobis. Item, Ego sum in patre meo, & vos in me, & ego in vobis. Et in his veris consolationibus, facit nos sibi membra, (A) & testatur se corpora nostra viuificaturum esse. Sic declarant Veteres (C) Coenam Domini.

S C H O L I A.

B 2

Forma

(Y) FORMA VERBORVM) Vult Ecclesiam Christi abducere à forma verborū Christi, ad suam formam: Quæ ista audacia, & Diabolica superbia?

(Z) IN EXAMINE) Latent ipso monitore, Christiane lector, in eius quibusdam scriptis, discrepantia à communi consensu doctrinæ Augustinæ Confessionis, in nostris Ecclesijs. Quam discrepantiam vt hîc de Cœna, ita alibi de alijs, in posteriorib. præsertim scriptis paulatim ipse prodidit. Vide ergo lector, quid legas, & accipias, & vide fidem.

(A) PROPTER PANEM) *Wie giftig vnd hönisch.* Adest non propter panem, sed cum pane propter hominem: Et vero suo corpore adest, aut prorsus nõ adest. *Wie gefelt euch das?* De quo Lutherus, & nos, si cogitis, alibi.

(B) FACIT NOS Sibi membra) Spiritualiter, non etiam corporaliter, vt sint omnia tantum spiritualia: Mirum q̄ non ipsi etiam Christo spirituale corpus attribuunt, hoc est, nõ naturale, verum, et nobis corpora spiritualia, non etiam naturalia in resurrectione mortuorū, ad quam corpora nostra, carne Christi viuificari in Cœna, Patres dicunt.

(C) VETERES) Quod Patrum sententiæ ostendunt scz. collectæ & editæ ab ipso Philippo, eodem post exhibitam Augustæ Principum Cõfessionē, anno 1530. ad declarandam aut testificandam Cõfessionis eius sententiam, iterumq; edendæ. Vide q̄; hîc etiam in Patres iniurius sit, & sibi contrarius.

TEX-

T E X T V S.

SED hanc veram & simplicem doctrinam de fructu, no-
 minant quidam (D) cothurnos: Et postulant dici, an
 sit corpus (E) in pane, aut speciebus panis: Quasi vero Sa-
 cramentum propter (F) panem, & illam Papisticam ado-
 rationem institutum sit. Postea fingunt quomodo in-
 cludant (G) pani: Alij conuersionem, alij transubstan-
 tiationem, alij (H) vbiquitatem excogitarunt. Hæc (I)
 portentosa omnia ignota sunt eruditæ vetustati.

S C H O L I A.

(D) COTHURNOS) Vere cothurnos, q̄ vtriq̄.
 parti in hac parte cōgruunt, de præsentia personæ Chri-
 sti, Dei & hominis, efficacis per verbum, Sacramenta &
 fidem: Peiores cothurnis, q̄ planè comparati sunt ad de-
 cipiendum, in altera parte, de præsentia ipsius etiam veri
 corporis efficacis in Cœna, siue per Cœnam.

(E) CORPVS IN PANE) Quin panem ip-
 sum esse corpus Christi, secundum verba Christi: Hoc
 est corpus meum: Species panis nihil ad nos.

(F) PROPTER PANEM) Iterum dico: Non
 propter panem, sed cū pane, in pane, propter hominem.

(G) QVOMODO INCLVDANT PANI)
 Faceessant hîc qui nugas tractant: Ab alijs absint petu-
 lantes calumniæ. Nos simplici fide verbis Christi acqui-
 escimus: Et vt rumpantur Cingliani, corpus Christi non
 solum cum pane, in pane, sub pane, sed panem ipsum esse
 Christi corpus, prædicatione identica, (salua vtriusq̄;
 substantia) cum Christo & Paulo planè adserimus. Mo-
 dum

dum vt in alijs similib. fidei prædicationib. nec inuesti-
gamus, nec inuestigandum esse dicimus: Ne Capernai-
rarum Cinglianorum, & Hæreticorum similes fiamus,
ridentium cum Cinglianis: Quomodo hic potest suam
nobis carnem manducandam dare? Quomodo etiam po-
test Pater, Filius & Spiritus S. vnus esse Deus? Deus &
homo vnus esse Christus? &c.

(H) VBIQVITATEM) Aliud est corpus
Christi vbiq; esse in Cœna, aliud est extra Cœnam esse
vbiq;.

(I) PORTENTOSA) Bona verba, *Ir heil-
ligen leute/seid dem armen Schwächer Christo
gnedig/* nec portenta facite, quæ vos ex verbis eius hic
planè intelligitis.

T E X T V S.

NEgat Heshusius se adfentiri (K) Origeni, qui nomi-
nat panē & vinū *σύμβολα τῷ σώματος καὶ αἵματος.*
Reijcit contumeliose Clementem Alexandrinum: Pro-
nunciabit eodem modo de Augustino, Ambrosio, Pro-
spero, Dionysio, Tertulliano, Beda, Basilio, Nazianze-
no, qui nominat *ἀντίτυπον σῶμα*: Theodoreto, qui ait de
pane *φῦσιν ἔ μεταβάλλων.*

S C H O L I A.

(K) ORIGENI.) Adducit phalangem anti-
quiss. & eruditissimorum Patrum, quos pro se citat, &
verba quædam annotat. Quid si autem illis, vti
Paulo

Paulo, faciat? Tam profecto suam sententiam his
ipsis verbis Origenis, Nazianzeni, Theodoretī non pro-
bauerit, q̄; Pauli verbis nunq̄; probabit, aduersus Christi
verba. Nam quæ consequentia est ex Pauli verbis?

Panis est communicatio corporis Christi.

Ergo corpus Christi non adest.

Eadem propemodum & hæc ex Origene est.

Panis & Vinum sunt symbola corporis & sangui-
nis Christi.

Ergo corpus Christi non adest.

Nos non absimili prorsus forma, Sacramentum
corporis & sanguinis Christi, cum vera eius præsentia,
v̄sitate adhuc dicimus; Et ἀντίτυπον σῶμα, corpus ex-
emplare, eadem nobiscum sententia ex Nazianzeno dici
potest, tametsi non est, quod plures loquendi improprie-
tates admittamus.

Panis naturam non mutari, nihil nobis in Theodo-
reto pugnat, mirabilem vnionem corporis & panis,
salua vtriusq; substantia, aduersus Papistas & Tropi-
stas magis confirmat.

Longe igitur alia tum testimonia, tum ar-
gumenta requiruntur, vt ipsos hosce Patres nobis
adhuc Cinglianos faciat, etsi sua quidam

incommode dicta habent : Quæ rejicere Heshusio
hic piaculum est, Philippo non est, Christiverba rejicere.
Nec tanta est Philippo autoritas horum ipsorum Pa-
trum, ut ipse eis assentiatur in omnib. Quod ipsi ergo
licitum hic est, alijs ex eadem causa, flagitium esse non
potest.

Sed uti dictum est, nondum sinimus hos ipsos Pa-
tres nobis facere Cingianos: Berengarium ipsis Patrem
damus. Hos nostros esse volumus (etsi fidem in ipsis non
ponimus) quod diu non euerint Cingiani, evidentiorib.
testimonijs & argumentis, esse suos. Nos ex ipsis, illis,
alijsq; vetustissimis, Iustino, Ignatio, Irenæo, Cypriano
& eorum similib., testimonia in promptu habemus, no-
biscum congruentia, de substantia et efficacia huius Sacra-
menti, quæ non est huius loci, aut instituti iam enumerare.

Atqui congruentiæ huic & sententiæ, Augustanæ
etiam Confessionis propriæ, testimonium reddunt prius
nominatæ Patrum Sententiæ, collectæ à Philippo & edi-
tæ, & scripta per ipsum Apologia Augustanæ Cõfessio-
nis: In qua leguntur articulo decimo ipsa hæc verba.

Comperimus non tantum Rom. Ecclesiam affir-
mare CORPORALEM PRÆSENTIAM Christi,
sed idem & nunc sentire, & olim sensisse Græcam Eccle-
siam, ut testatur Canon Missæ apud Græcos. Et addi-
tur testimonium ex Cyrillo:

Non negamus recta nos fide charitateq; sincera,
Christo SPIRITUALITER coniungi. Sed nullam no-
bis cõiunctionis rationem secundum CARNEM cum il-
lo esse, id profecto pernegamus, & à diuinis scripturis
omnino

omnino alienum dicimus. Et mox: Omnes vno pane
participamus: An fortasse putas ignotam nobis mysti-
cæ benedictionis virtutem esse? Quæ cum in nobis fit,
nonne CORPORALITER quoq; facit, communica-
tione carnis Christi, Christum in nobis habitare? Item
considerandum inde est, NON HABITVDINE so-
lum, quæ per charitatem intelligitur, Christum in nobis
esse, verum etiam PARTICIPATIONE NATV-
RALI &c. Hæc Cyrillus.

Quid clarius etiam Vulgarij illo, aduersus ipsos
Cinglianos, vel dici, vel cogitari potest? σου γὰρ ἐίπε,
τὸτο ἐστὶ σὺμβολον: ἀλλὰ τὸτο μὲν τὸ σῶμα, δεικτικῶς,
ἵνα μὴ νομισκῆ τῆς τύπων εἶναι τὰ φαινόμενα. Hoc est:
Non dixit Christus, hoc est symbolum, sed hoc est cor-
pus meum, demonstratiue, ne quis putaret, ea quæ cer-
nuntur, typum esse.

Quid item clarius Iustini illo, & Irenæi, qui tempo-
rib. Apostolorū proximi fuerunt? Iustinus Apolog. 2.
Non vt vulgarem panem, & vulgare poculum hæc fu-
mimus, sed quemadmodum per verbum Dei caro factus
Iesus Christus, seruator noster, carnem et sanguinem pro
salute nostra habuit: Sic etiam per verbum preactionis
& gratiarum actionis sacratam ab ipso alimoniam, quæ
mutata nutrit nostras carnes & sanguinem, illius incar-
nati IESV CARNEM & sanguinem esse didicimus.

Et Irenæus lib. 5. Quando & mixtus calix, & fan-
ctus panis percipit verbum Dei, fit Eucharistia COR-
PORIS & sanguinis Christi, ex quib. augetur & consi-
stit CARNIS NOSTRAE substantia.

C

Quod

Quod de mutatione, panis scz & vini Iustinus dicit, non dicit vt Papistæ, de transubstantiatione: Nec de ventris alimonia dicitur, vt Cingliani calumniantur & blasphemant, quod vterq; dicit de nutritione carnis nostræ, per corpus & sanguinem Christi in Eucharistia: Sed ita dicitur, vt discernatur hæc esca & poculum hoc ab alijs vsitatis escis & poculis: Nutritio hæc, qua viuificatur, augmentatur non tantum anima nostra, sed etiam corpus, ad vitam spiritualem & æternam, discernatur à nutritione Physica, quæ est ad vitam hanc corporalem & animale.

Itaq; Cingliani, vt non recte loquuntur ac sentiunt de substantia Coenæ, ita nec satis de efficacia loqui possunt, vt Patres ex verbis Christi & Apostoli egregie locuti sunt

Nec finas tibi, Christiane lector, citatis nominib. & dictis. Patrum hinc statim imponi: Et ut illis, ita ipsi nunc etiam Augustanæ Confessioni, contra suam ipsorum conscientiam, communem hominum intelligētiam, mirabili impudentia, Cinglianam sententiam à quibusdam affingi, aut parum cauto etiam ingeri.

T E X T V S.

QVAE est igitur tanta authoritas (L) Heshusij, vt ipsi potius assentiamur, q̄; tot probatis veterib. Scriptorib. qui perspicue testantur tunc Ecclesiam non habuisse Pontificium dogma, (M) & adorationem: Quæ si noua (N) sunt in Ecclesia cogitandum est an recentiorib. licuerit nouum dogma inuhere in Ecclesiam. Nec ego ignoro, multa citari notha (O) veterum titulis, de quib: eruditi iudicent.

Autho-

SCHOLIA.

(L) AVTHORITAS HESHVSII.) Non Heshuffij, sed Christi ea est authoritas, vt ipsi potius, q̄ Patrib. & Philippo assentiamur. An Patres dissenserint, adhuc sub iudice lis est. Philippus se fatetur dissetire, reiectis Christi verbis & interpretatione: Necessario ergo ab ipso rursus nos dissentimus.

(M) PONTIFICIVM DOGMA) Nouit ipse nos abhorrere animis & sententijs à Papisticis idolomanijs in hoc Sacramēto, & tamen audet passim impingere, easdem ipsas confirmari à nobis. Nam hæc ei firma quædam ratiocinatio videtur, ad nos insectandos, quam mihi aliquando, exuli ab hac mea Ecclesia in mensa obijciebat, & tribuebat Pflugio: Ad quid esset in manib. aiebat (ex sententia Pflugij, vel potius sua) nisi vt offeratur, adoretur &c? Cui cum ego simplici animo ex verbis Christi responderem, nihil etiam suspicans mali: Ad hoc esse in manib. vt edatur, & bibatur, subiratus ille vicissim respondebat: Non sic refutantur Papistæ: Transubstantiatio & consubstantiatio (hac nostros notabat scz) *Ist eine wie die ander.* Testor Deum, q̄ vera hæc narro.

(N) NOVA) Transubstantiationē, adorationem Papisticam, tropologizationem Cinglianam, vtramq; ad suos siue veteres, siue nouitios rejicimus authores: Vnionis Sacramentalis, seruata vtriusq;, panis & corporis Christi substantia & p̄sentia, ad commendandam eius antiquitatem, vltiori principio, q̄ Christi institutione, & declaratione Apostoli, alio non egemus.

(O) NOTHA) Non nothis & adulterinis, sed genuinis & veris Christi & Pauli testimonijs necesse habenus rem iudicare, quib. nititur in hac causa, tota nostra fides. Habent postea suum etiam locum probatæ antiquitatis indubitata testimonia, quæ minime aspernamur.

T E X T V S.

Nec vero iam institui longam disputationem: Nec cum (P) contentiosis, qui idola & (Q) parricidia stabiliunt, disputare volo, quorum sauciã (R) & ego experior: Sed tantum pro meo iudicio significare volui, quid in illo loco pro infirmitate teneræ Ecclesiæ faciendum esse existimem: Ac maneo (R) in hac sententia, contentiones vtrinq; (T) prohibendas esse, & forma (V) verborum vna & simili vtendum esse. Si quib. hæc non (X) placent, nec volunt ad (Y) communionem accedere, his permittatur vt suo iudicio vtantur, modo non faciant distractiones (Z) in populo. Oro autem filium Dei Dominum nostrum Iesum Christum, sedentem ad dextram æterni Patris, & colligentem æternam Ecclesiam voce Euangelij, vt nos doceat, (A) gubernet & protegat. Opto etiam vt aliquando in pia Synodo de omnib. controuersijs horum temporum deliberetur. (B)

Ex autographo. (C)

SCHO-

S C H O L I A.

(P) **NEC CVM CONTENTIOSIS**) Sed cum pedaneis, qui pedib. in sententiam eant: Dictorum causas & fundamenta non quærant, aut subito cedant, eo solo contenti, q̄ Philippus dicit, qui vt alter Papa, errare non possit: Tales hîc vult disputatores Philippus.

(Q) **QVI IDOLA ET PARRICIDIA** stabiliunt) Obserua, Christum hîc esse, qui idola & parricidia stabiliat: Ipse .n. ille est, qui de pane sacræ suæ Coenæ ait: **HOC EST CORPVS MEVM**: Vultq; hoc ita doceri, credi & seruari in Ecclesia, donec venerit. Quo vultu credis, aspiciet Philippû in altero aduentu suo, nisi egerit poenitentiam Philippus? Atqui contra nos dicimus, Philippum stabilire ipsum idola & parricidia. Idolum stabilis sua doctrina, qua humanæ rationis somnia, sine verbo, & contra Christi verba hîc vult adorari. Parricidium stabilis violentis & crudelib. suis consilijs, quibus eijci pios doctores, defensores veritatis iubet, ijsq; matrem ecclesiam interficit.

(R) **SAEVICIAM**) AEgre fert raptor rapinam eripi è manib., queritur iniustitiam & sæuiciam.

(S) **MANEO IN SENTENTIA**) Audis adhuc stabiliri idola & parricidia.

(T) **CONTENTIONES ESSE** prohibendas) Iuxta dicta. Posui inimicitias: Clama, ne cesses: Argue, increpa, opportune, importune: Spiritus S. arguet mundum. Et q̄ Prophetæ, Christus, Apostoli in ten-

neris Ecclesijs non contenderunt scz, cum Pseudoprophetis & Pseudoapostolis suis, sed ad omnia conniuerūt. Hæc via, hæc ratio nunc, conseruandi & propagandi veritatem & ecclesiam.

(V) FORMA VERBORVM VNA) Philippi scz in Examine Megalburgen. Iuxta illud Apostoli: *Ἐπιμενετε τὴν μορφὴν τῶν ἀγαθῶν ὡς ἠκούσατε* Retine formam sanorum verborum, quæ audisti ex me: Vel ipsam Pauli formam retineamus, explosa Christi, vt locum habeat Cingliana interpretatio.

(X) QVIB. HAEC NON PLACENT) Ecquid placerent, quæ Christo non placent? quæ Christū contumelia afficiunt, ex sua ipsum Ecclesia exturbant.

(Y) AD COMMVNIONEM ACCEDERE) Nolumus nobis esse communionem cum Cinglianis, q̄; iis ipsi nobiscum esse vellent, modo si taceremus: Sed neutrum possumus, propter mandatū Dei: Vt de communionem: Ne ducatis iugum cum incredulis: Quod. n. consortium iustitiæ cum iniustitiā? Quæ communitio luci cum tenebris? Et de silentio: Clama, ne cesses, vt i superius. Psalmus etiam ait: Credidi, propter quod locutus sum: Ego autem humiliatus sum nimis. Cæterum illud humiliari, multos iam terret, vt ad omnia silent, scientes & volentes opprimi veritatem (quantum in ipsis est) ociosi spectatores sinant, qui clamorib. templi, libris orbem alias etiam complent, Deo rationem desertionis huius reddituri.

NON

(Z) NON FACIANT DISTRACTIONES)
Audi de hoc Christum dicentem: Putatis, quia pacem
veni mittere in terrâ? Non pacem, sed separationem etc.
Et ignem veni accendere: Quàm velim vt ardeat.

(A) VT DOCEAT) Docet nos verbo: Quid
est ergo petere doceri, & nolle obtemperare?

(B) DELIBERETVR IN PIA SYNODO)
Idem nos optauimus semper, cōcedimus & optamus pa-
res etiam esse vtrinq; cōditiones, ne detrimētum patiatur
veritas. Quam ipsi nobis dare vellent Synodum Cingli-
ani & Adiaphoristæ, vereor ne Papisticæ multum abssi-
milis foret.

(C) EX AVTOGRAPHO) Ne dubites de fide:
Quam si quis in dubium vocet, primi authores huius edi-
tionis pro autoritate adstruent.

C O N C L V S I O.

IN Vnc credule, quisquis es, crede & excusa Philippū
non esse Calvinianum: Sorex suo se indicio prodi-
dit: Audiimus testimonium ex ore ipsius, quid amplius
desyderamus? Vt nō sit necesse Caluino iam credere, aut
alijs quibuscunq;, credamus ipsi.

Et si vero & Calvinus scripsit superioribus annis,
Philippum à se totis amplius septemdecim annis nusq; in
hac causa dissensisse, ac planè cōsensisse aduersus Luthe-
rum, & ipse iam hīc suo testimonio, vt prius silentio, plus
fatis confirmat, adeo sunt tamen inani prosopolipia

excoecati multi, vt vixdum etiam credituri sint, videntes videre adhuc fortè noluerint, vt Christus ex Propheta ait, ac triste hoc talib. iudicium denunciat: Ne conuertantur, & sanem eos.

Tu vero lector studiose veritatis & Augustanæ Confessionis, caue tibi in timore Dei & inuocatione, ab huiusmodi deprauationib. & occultis insidijs, quib. nec aperte, nec candide à multis iam annis coepta est depruari, & in alienum sensum detorqueri doctrina Confessionis nostræ, vt hîc de Coena, ita alibi in alijs, de quibus alibi monitus es. Et ex vno hoc æstima reliqua illa nostra certamina, quæ pro veritate Augustanæ Confessionis audisti à nobis fuisse suscepta, aduersus etiam inter nos illos hostes ac deprauatores: In quib. vniuersis ac singulis certaminib., vt prius Lutherum habuimus Protagonistam ex verbo Dei, ita sumus nos tanto nunc quidem & tutius, & alacrius eiusdem quasi *diutegaryvnsai*.

Nec dubito ego quidè, quin posita Profopolipsia, positis aduersariorum donis, blanditijsq; humanæ rationis, quæ iudicium impediunt, si ad fontes respicietur, ad legem & ad testimonium, vt Propheta loquitur, iudicaturi sint tandè multi pro nobis, victi veritate verbi Dei, ac planè intellecturi, necessaria fuisse & esse nostra hæc certamina: Quæ & multo nobis labore, molestia, inuidia, multis deniq; periculis constant, nec nulla profus utilitate tua, Christiane lector, vt inimicus esse non queas propterea, aut certe debeas. Si quis autem inimicus est, nos sumus iam adfueti talib. inimicitijs, & pro causa Dei libenter ferimus, parati & alia ferre, si Dominus voluerit. Atq; ipsi viderint inimici nostri, quid oderint, quid & quem persecuti in nobis fuerint. Ad

Ad Philippum quod attinet, nemo existimet ad eos esse vel iniustos, vel iniquos, ut odio viri, aut alijs quibuscunq; de causis, salutare eius operas multas velimus esse oppressas, aut speretas in Ecclesia, quas & magnificamus ipsi, & suo loco haberi ab omnib. cupimus, perpetuoq; seruire ad docendas ecclesias, & refutandos aduersarios: Tantum vero nauos indicamus, quos aliquanto iam tempore ab alijs contraxit, nescio quibus, verum iubemus a falso discernere, & libros quos edidit post mortem Lutheri, præsertim cum iudicio & delectu legere, priorum in quibusdam dissimiles.

Sicubi etiam vehementiores fuimus, hoc vnum spectauimus, ut cum ipsi Philippo, tum alijs complurib. ex ipso magis q̄; ex Deo pendentib., renitentibus insuper Deo & verbo, magis q̄; humanæ infirmitatis, aut alterius causæ prætextu possit excusari, iustitiam hanc Dei ostenderemus: Non esse apud eum ullius personæ respectum, ad docendam, regendam, seruandam suam ecclesiam, quin veritati verbi omnia esse postponenda, iuxta illud Apostoli: Si ego, aut angelus de coelo prædicauerit aliud, q̄; nos prædicauimus, & vos accepistis, anathema sit: Et Christus dicit, non debere apicem perire suorum verborum, potiusq; transitorium coelum & terram.

Qua ex causa nec mortuo iam ita parcere quidem omnino possumus Philippo, ut veritatis defensionem aduersus ipsum intermittamus, cogentib. sic etiam patrocinatoribus eius & asseclis, cum oppressione veritatis: Quam ita tamē etiam moderabimur ipsam defensionem, ut boni intelligant, de reb. nobis esse negocium, non de personis.

Ut autem plusculum aliquid mali ex causa hac Cœnæ redundauerit in Ecclesiam, quod & supra ominatur

D

Philip.

Philip., & ego vereor, viderit ipse Phil. eiusq; adiucti, qui
damnatum, & ex nostris Ecclesijs dudum profligatum
errorem Berengarij & Cinglij, in summa inuehunt, &
apud alios confirmant. Nos vt veritatis patrocinium
abijcere propterea nec possumus, nec debemus, non ali-
ter tamen q̄; nos decet, illud vn̄q; agemus, attestando ve-
ritatem armatura verbi Dei, proq; ea patiendo, quæ Do-
minus voluerit, & vt gratiam dederit. Interea Deum
Patrē Domini nostri Iesu Christi toto pectore oramus,
ne quod merentur nostra peccata, accensam verbi sui lu-
cem sinat inter nos penitus extinguī, cum in hoc, tum in
alijs doctrinæ articulis: Et vt plurimi rursus discedant,
vt Tribus Israel olim discedebāt, & solus Iuda vix perfe-
uerabat, ipsesibi pro immensa bonitate reliquias inter nos
etiam seruet, nosq; regat, & defendat: Quod vn̄a nobis-
cum ardentib. votis pij omnes contendant; Quoniam
dies mali sunt.

NIC. GALLVS.

LVTHE-

LUTHERI QVAE

DAM DICTA, AD COMMONEFACIENDUM LECTOREM & CONFIRMANDUM IUDICIUM, ADVERFUS CONSILIUM & SENTENTIAM PHILIPPI.

GEN. 6.

DIXIT DOMINVS: NON IVDICABIT SPIRITVS MEVS IN HOMINE PERPETVO: QVIA CARO EST.

Lutherus.

Semma hæc poena est, quam hoc loco Dominus per **S**os Sanctorum Patriarcharum minatur, q̄ non fit iudicaturus amplius per Spiritũ suum homines, hoc est, q̄ cum frustra fit omnis doctrina, nolit posthac verbum suum hominib. dare.

Hanc poenam etiam nostra tempora Germaniæ adducent. Videmus. n̄ q̄; festinet Satan, q̄; sit inquietus & omnia tentet, quib. verbum Dei potest impedire. Quantum Sectarum excitavit nobis viventib., & omni studio in id incumbentib. vt puritas doctrinæ retineatur? Quid futurum est nobis mortuis? Profecto tota agmina Sacramentariorum, Anabaptistarum, Antinomorum, Seruetianorum, Campanistarum, & aliorum Hereticorum producet, qui nũc victi puritate verbi, & assiduitate piorum Doctorum, latent, in omnes occasiones stabilendorum suorum dogmatum intenti. Ergo qui verbum purum habent, discant id amplecti, & pro eo agere Domino gratias, & quærant Dominum, dum potest inueniri &c. Et paulo post.

Vocabulũ hoc, Iudicare, proprie pertinet ad ministerium,

steriū, & id quodāmodo pingit. **OMNIS. N. PRAE-
DICATOR SEV VERBI MINISTER, EST VIR**
rixarū & iudicij, ac cogitur ex officio reprehendere, quic-
quid vitiosum est, nō habita ratione vel personæ, vel offi-
cij, in auditorib. Hoc cum Ieremias sedulo facit, nō solum
odium, sed etiam pericula grauissima sustinet. Mouetur
igitur ipse quoq; ad impatientiam, vt optet se nunq; esse
natum.

ANNO TATIO.

HIS pulchre congruit iudicium Philippi scz, iubentis
rixantes pro cōseruatione veritatis pios Doctores,
aut mutos esse canes, aut exules à suis Ecclesijs.

Ac sentiunt quidem homines carnales, politici &
hypocritæ, delicati, nostri sancti et martyres, vt vulgò lo-
quimur, eum esse optimum statum, Euangelium habere,
& saluos fieri, vt nemo rixetur, nemo iudicet, nemo ar-
guat. Sed ea est ipsiss. pœna, quam hoc loco minatur Do-
minus, quando desinit arguere, & Philippus hîc vehe-
menter suadet, iubet ac docet accersere. Nos autem
meminerimus regulam, ex hoc loco Genesis, q̄ qui mini-
sterium verbi Dei volunt habere sine iudicio, sine rixis,
sine contentione, aut nullum prorsus habebunt, aut in-
syncerum, aut infructuosum.

LUTHERVS VLTIMA CONFESSIO- ne sua contra Sacramentarios.

Marpurgi in Colloquio cedebant tantum, et largie-
bantur, nō mera esse symbola panis & vini in Cœ-
na, quod summa contentione ad id vsq; tempus conten-
derant, sed corpus & sanguinem Christi etiam ipsum ad-
esse, **SPIRITVALITER VCZ, NON ITEM COR-
PORALITER.**

Ac ne hoc quidem eos subleuabat
quicq;

quicq; . Nam spiritualis manducatio tantum est creden-
tium, iustificatorum sanctificatorum: Paulus vero utrosq;
dicit participare corpori & sanguini Christi, dignos iuxta
ac indignos .i. Cor. ii.

ANNOTATIO.

Memorabilis sententia, digna obseruatione, propter
recentiores iam Cinglianos, qui rudiorib. imponunt hac
ambiguitate : Corpus & sanguinem Christi vere adesse
in Coena, nequaquam abesse. Si spectes interpretationem,
idem ipsis est, quod hoc loco dicitur, adesse spiritualiter,
non etiam corporaliter, secundum virtutem, non secun-
dum substantiam. Atq; eadem haec ipsis. Philippi sen-
tentia est in toto hoc scripto.

Sunt qui Acta huius Colloquij pro transactione
citant, & confessione, quod Luthero conuenerit cum Cin-
glianis, ad eam Confessionem ipsorum. Haec quod sit va-
nissima gloriatio, ex ipsiusmet verbis hic clarè intelligis.

EX EADEM CONFESIONE

aliquanto post.

Eodem numero omnes censeo, quicumq; sunt, qui
non credunt, Dominicum Panem in sacra Coena, non
esse verum & naturale eius corpus, quod Iudas atq; im-
pius perinde accipiat, ac Petrus illud accipit, & accipit
quisq; pius. Hec qui non credit, missum se faciat, nec
consensionem, amicitiam, aut commercia inter nos speret.

ANNOTATIO.

Prodest hoc dictum, perspicue & grauitè vrgens
Christi verba & interpretationem, de vera veri corporis

eius praesentia, contra Philippum. Quod Philippus ergo
Bremenfes & Heshufium fubfannat hoc loco, ac reijcit,
in primis fubfannat ac reijcit Chriftum, & noftro iam
tempore Lutherum.

Prodeft deinde ipfum hoc dictum, ad erudiendos &
monendos pios, quid faciendū fit de focietate cum Cin-
glianis, praefertim obftinatis & pertinacib.

RVRVS IN EADEM CONFES- fione, fub initium.

PRæter reliquos (memoratos fcz nouos Spiritus) fin-
gularis quidē oberrabat Sanctus Spiritus (Diabolus
.n. fanctus eft, & magnus Spiritus) Ille aiebat: non effe
hoc loco articulum fidei, nec contendendum effe propte-
rea, non referre, quid quis credat. Spiritus hic fanctus
nuper mihi videtur effe natus Patre Spiritu Sancto ipfius
Stenckfeldij. Pulchre .n. feruat Regulam Stenckfeldij,
(paulo antè à Luthero recitatam: Remouenda è confpe-
ctu effe verba Chrifti, q̄ fenfum spiritualem impediunt)
Atq; ipfa Chrifti verba non folum eripit è confpectu, fed
& retrò abijcit, cumq; eis fidē fimul & reliqua, caffæ nu-
cis inftar, nec aliud ex eis facit.

ANNOTATIO.

Hoc dictum recenfeo propterea, vt intelligas lector,
fuiſſe etiam prius qui cenſuerint & fuaserint, quod Phi-
lippus hinc cenſet, verba Chrifti ex oculis effe remouen-
da, aut ſepelienda.

Recenfeo etiam vt cōmonefaciam de incertitudine
doctrinæ Sacramentariorū, q̄; ipſi nunq̄; cōuenerint inter
ſe ipſi, de vna aliqua certa ſententia in hoc articulo, vt
multas eorum opiniones & diuerſas, ibidē ordine recen-
e. t. Lutherus. Item

ITEM SVB FINEM CONFSSIONIS.

Simili ratione Sectarios non iuuabit, q̄ multa garrunt de spiritali mādicatione corporis & sanguinis Christi in Cœna, de charitate & vnitate Christianorum inter ipsos: Quæ aliud nihil sunt, q̄; folia fici, quib. Adam & Heua peccatum & turpitudinem suam celare studebant, & ornare. Nec magis iuuabunt, multi & magni labores ipsorum, quos docendo, scribendo insumpserunt, morum grauitas, castimonia vitæ. Quæ gentilib. adhuc communia sunt. Ad hæc frustra est etiam, q̄ Deum Patrem, filium & Spiritum Sanctum, & Christum saluatorem credunt, frustra, inquam, sunt omnia, cum omnib. insuper alijs articulis, quātumuis recte, citra errorem eos assumunt, vt loquitur Psalmus, per os suum impium & blasphemum: Dum vnum hunc articulum negant et impugnant, quo Christus de pane Eucharistiæ inquit: **ACCIPITE, EDITE, HOC EST CORPVS MEVM, QVOD PRO VOBIS TRADITVR.**

ANNOTATIO.

Hæc ipsa iam est recentium Cinglianorum perpetua oratio, cōmendare vsu huius Sacramenti, communicationem spiritualement cum corpore Christi, vnitatem Ecclesiæ & concordiam: Discipulorum vna oratio est, & gloriatio, narrare dona magistrorum suorum, merita in Ecclesiam, doctrinæ sinceritatem: De quib. hîc habes, quid Lutherus respondeat.

F I N I S.

A 1676332
OCN 29/33076

Luc. 24.

Mane nobiscum Domine, quoniam aduersperascit,
& inclinata est dies.



RATISPONAE BONA FIDE RECVD
debat Henricus Geisler Anno, 1560.
Mense Nouembri.